

De Europese Unie in 2007: een nieuw klimaat

Petra DEBUSSCHER

*Wetenschappelijk medewerker vakgroep
politieke wetenschappen UGent*

An SCHRIJVERS

*Post-doctoraal medewerker vakgroep
politieke wetenschappen UGent*

Edith VANDEN BRANDE

*Assistent vakgroep politieke
wetenschappen UGent*

Hendrik VOS

*Hoofddocent vakgroep politieke
wetenschappen UGent*

Voor de Europese Unie zal 2007 vooral de geschiedenis ingaan als het jaar van het Hervormingsverdrag of het Verdrag van Lissabon. Met dit Verdrag lijkt een einde te komen aan de institutionele perikelen die ontstaan waren in 2005, na de referenda over het Grondwettelijk Verdrag in Nederland en Frankrijk. Het Duitse voorzitterschap speelde een belangrijke rol in de voorbereiding van het nieuwe Verdrag, dat uiteindelijk in het najaar gefinaliseerd werd onder het Portugese voorzitterschap. De hele operatie vond plaats terwijl er in grote lidstaten machtswissels plaatsvonden: Tony Blair maakte in Groot-Brittannië plaats voor Gordon Brown en Nicolas Sarkozy volgde Jacques Chirac op als Frans president. In Polen won Donald Tusk de strijd om het premierschap van Jaroslaw Kaczynski.

In 2007 werd de Unie ook groter: op één januari werden Roemenië en Bulgarije de zes- en zevenentwintigste lidstaat. De onderhandelingen over lidmaatschap werden verder gezet met Kroatië en (zij het aan een lager tempo) met Turkije. In de Balkan bereidde Kosovo zich voor op de onafhankelijkheid. Ook de eurozone werd groter in 2007: Slovenië zou als eerste van de nieuwe lidstaten de eenheidsmunt invoeren.

De klimaatpolitiek vormde het meest in het oog springende beleidsdossier: de Unie formuleerde bijzonder ambitieuze doelstellingen en probeerde die ook in haar extern milieubeleid te verdedigen.

Andere dossiers bleven in de schaduw van de institutionele perikelen, en kenden geen doorbraak. In de externe betrekkingen vielen de topontmoetingen op met China, Afrika en Rusland.

1. Een einde aan de institutionele impasse

In 2001, tijdens het Belgische EU-voorzitterschap, werd met de Verklaring van Laken een debat gelanceerd dat zou moeten uitmonden in nieuwe doelstellingen en nieuwe spelregels voor de EU. Er werd een Conventie opgericht om het debat te structureren, wat in 2004 uiteindelijk leidde tot een ontwerp van Grondwettelijk Verdrag voor de Unie. Staats- en regeringsleiders ondertekenden het document, maar in 2005 liep het fout tijdens de ratificatie: in Frankrijk en in Nederland verzette een meerderheid van de bevolking zich tegen de nieuwe tekst. Het Grondwettelijk Verdrag kon daarom niet in werking treden. Dit stelde de Europese leiders voor grote problemen, omdat er wel een algemene consensus bestond over de nood aan nieuwe spelregels. Er werd een reflectieperiode ingelast en in 2007 zou men eindelijk een uitkomst vinden.

In dezelfde periode werden ook de Verdragen van Rome herdacht, die een halve eeuw eerder tot stand kwamen. Uiteindelijk bleken vooral de diplomatieke initiatieven achter de schermen verantwoordelijk te zijn voor de doorbraak.

A. 50 jaar Europese integratie

Op 25 maart 1957 ondertekenden Frankrijk, Duitsland, België, Nederland, Luxemburg en Italië de verdragen tot oprichting van een Europese Economische Gemeenschap en van een Gemeenschap voor Atoomenergie. Deze Verdragen van Rome worden beschouwd als de echte start van de Europese integratie. De vijftigste verjaardag ervan werd aangekondigd als een groot feest. De staats- en regeringsleiders kwamen samen in Berlijn en zouden gezamenlijk een verklaring ondertekenen. Festiviteiten in de verschillende lidstaten zouden een golf van enthousiasme door de Unie sturen. Het was de bedoeling dat de leiders hierop zouden meesurfen en in aansluiting hierop weer met veel geestdrift zouden onderhandelen over een uitweg uit de institutionele impasse. Het draaide anders uit omdat er werd geruzied over komma's en woorden in de Verklaring van Berlijn. Uiteindelijk werd de tekst niet ondertekend door alle lidstaten, maar slechts door de voorzitter van de Commissie, José Manuel Barroso; de nieuwe voorzitter van het Europees Parlement, Hans-Gert Pöttering en de Duitse Bondskanselier Angela Merkel, als voorzitter van de Euro-

pese Raad. De tekst was weinig wervend¹ en ook de festiviteiten in de lidstaten slaagden er over het algemeen niet in om veel euforie over het Europese project op te wekken.

B. *De doorbraak*

Intussen was de Duitse diplomatie achter de schermen, en met de hulp van de Europese Commissie en vooral het Secretariaat-Generaal van de Raad gestart met vertrouwelijke bilaterale consultaties. Tijdens deze gesprekken bleek al snel dat een nieuwe tekst over Europese doelstellingen en spelregels inhoudelijk heel dicht bij het Grondwettelijk Verdrag zou moeten staan. Het Grondwettelijk Verdrag was immers een compromis, dat moeizaam onderhandeld was en daardoor net aanvaardbaar was voor zowel de ambitieuze lidstaten als de meer eurosceptische landen. Een fundamenteel andere tekst zou het evenwicht verstoren en in het ene of het andere kamp onvermijdelijk weerstand opwekken. Het idee groeide om de inhoud van het Grondwettelijk Verdrag te redden door de verpakking te veranderen: de nieuwe tekst zou geen Grondwet meer worden genoemd en de symboliek zou eruit geschraapt worden. Verwijzingen naar een Europees volkslied, een feestdag of een vlag zouden verdwijnen, maar dat zou in de dagelijkse werking van de Unie uiteraard geen verschil maken. Eenvoudige woorden, zoals Europese wetten en kaderwetten, zouden opnieuw vervangen worden door het typisch Europese jargon (richtlijnen, verordeningen, beschikkingen), en in plaats van een Europese Minister van Buitenlandse zaken zou in het nieuwe Verdrag toch weer de wollige benaming van Hoge Vertegenwoordiger voor het Buitenlands Beleid worden gebruikt. De nieuwe tekst zou duidelijk minder transparant en minder leesbaar worden, maar het gaat slechts om woorden, die uiteindelijk geen wezenlijk verschil maken. Er werd ook geopteerd om van het nieuwe Verdrag een Amenderingsverdrag te maken: een tekst die de bestaande verdragen op enkele specifieke punten wijzigt, in plaats van een heel nieuwe tekst die alle oorspronkelijke verdragen vervangt. Het werd al snel duidelijk dat het resultaat van deze oefening een ingewikkelde en technisch-ogende tekst zou zijn, die op het eerste zicht helemaal niet meer op het oorspronkelijke Grondwettelijk Verdrag zou lijken.

In essentie zou het Grondwettelijk Verdrag wel overeind blijven, want de belangrijkste inhoudelijke wijzigingen zouden in het nieuwe verdrag worden overgenomen. Het Duitse voorzitterschap hoopte een principesakkoord te bereiken op de Top in

¹ Europese Unie, *Verklaring ter gelegenheid van de 50^e verjaardag van de ondertekening van de Verdragen van Rome*, Berlijn, 25 maart 2007.

juni, te Brussel. Dat is uiteindelijk ook gelukt.² Onder impuls van Polen, Tsjechië, Groot-Brittannië en Nederland werden in laatste instantie nog enkele inhoudelijke veranderingen aangebracht in vergelijking met het Grondwettelijk Verdrag, maar niet van fundamentele aard. De rol van de nationale parlementen bij de subsidiariteitscontrole werd op papier enigszins versterkt, maar het is onzeker of dit op het terrein ooit voelbaar zal zijn. Na Pools aandringen werd een bepaling toegevoegd die erop neerkomt dat de lidstaten bij een nipte stemming over een voorstel toch moeten proberen om een bredere consensus te bereiken. Meest belangrijk zijn waarschijnlijk de toegevingen die aan de Britten werden gedaan: het Verenigd Koninkrijk moet niet deelnemen aan Europese afspraken die te maken hebben met justitiële samenwerking. Ook het Handvest van de Grondrechten van de EU zal niet afdwingbaar zijn in Groot-Brittannië, al zullen de precieze juridische consequenties daarvan pas later duidelijk worden. Op vraag van Frankrijk werd ten slotte nog een bepaling over het nastreven van vrije en onvervalste concurrentie als Europese doelstelling geschrapt, maar dit zal in de praktijk weinig gevolgen hebben.

Toen Portugal op 1 juli voorzitter werd van de Unie lag er een heel gedetailleerd plan op tafel, officieel een 'mandaat van de IGC'.³ De laatste fase van de onderhandelingen leverde dan ook weinig fundamentele problemen meer op. Er werd op 23 juli een Intergouvernementele Conferentie samengeroepen, waarin vertegenwoordigers van de regeringen geregeld zouden samenkomen om overeenstemming te vinden over de laatste komma's en punten. Op 18 en 19 oktober kwamen de staats- en regeringsleiders bijeen in Lissabon, waar ze finaal een akkoord bereikten. Uiteindelijk werd de zetelverdeling voor het Europees Parlement nog een van de moeilijkste discussiepunten, maar ook hier werd een compromis uitgedokterd. Op 13 december werd de tekst plechtig ondertekend, opnieuw in Lissabon, in het Jerónimosklooster.⁴ Deze ondertekening haalde echter vooral het nieuws omdat de staats- en regeringsleiders dezelfde avond ook nog verwacht werden voor een Top in Brussel, die de volgende dag zou doorgaan. Een Britse krant had het over 77.000 zinloze kilometers of een CO₂-uitstoot van 10 à 15 ton.⁵

Met de plechtige ondertekening van het nieuwe Verdrag kon de ratificatiefase van start gaan. De negatieve ervaringen met het Grondwettelijk Verdrag deden de meeste lidstaten besluiten om de ratificatie via het nationale parlement te regelen, in plaats

2. Europese Raad, *Conclusies van het Voorzitterschap* (11177/1/07), Brussel, 21/22 juni 2007.

3. Raad van de Europese Unie, *Mandaat van de IGC 2007* (11218/07), Brussel, 26 juni 2007.

4. Europese Unie, *Verdrag van Lissabon*, PB C306, 17 december 2007.

5. D. GOW, EU leaders will fly across Europe just to sign treaty, in: *The Guardian*, 6 november 2007.

van door middel van een referendum. Onder meer in Groot-Brittannië drong de oppositie nog wel aan op het houden van een referendum, maar uiteindelijk zal enkel in Ierland de bevolking over het nieuwe Verdrag kunnen stemmen, in juni 2008. Het is de bedoeling om de ratificatiefase in de loop van 2008 af te ronden,⁶ zodat het nieuwe Verdrag vanaf 2009 van kracht zal zijn. Na zes jaar onderhandelen lijken de meeste Europese leiders te verlangen naar een periode van institutionele rust.

c. *Wat verandert er met het nieuwe Verdrag?*

Als de ratificatie volgens plan verloopt, dan zal de Unie vanaf 2009 volgens het nieuwe Verdrag werken, hoewel sommige bepalingen pas (veel) later een effect zullen hebben. De belangrijkste nieuwigheden kunnen als volgt worden samengevat:

- De unanimitetsstemming verdwijnt grotendeels in het ‘gevoelige’ domein van binnenlandse veiligheid en justitie, met inbegrip van asiel- en migratiebeleid. Voortaan zullen de lidstaten beslissingen bij meerderheid kunnen nemen.
- Het Europees Parlement krijgt medebeslissingsrecht (en dus het laatste woord) inzake landbouwpolitiek en de meeste onderdelen van de justitiële samenwerking, inclusief asiel en migratiebeleid.
- De Raad van Ministers zal vanaf 2014 op een andere manier stemmen, hoewel een lidstaat nog tot 2017 kan vragen om op de ‘oude manier’ te stemmen. Een voorstel zal in de toekomst door de Raad van Ministers worden goedgekeurd als het de steun heeft van 55% van de lidstaten die samen 65% van de bevolking vertegenwoordigen. Deze nieuwe regel komt in de plaats van het oude systeem waarbij elk land een (nogal arbitrair) toegekend stemgewicht had.
- De Unie krijgt bevoegdheden op vlak van sport-, toerisme- en ruimtebeleid. Klimaat- en energiepolitiek worden explicieter vermeld als Europese bevoegdheden.

Het nieuwe Verdrag bevat daarnaast ook een paar nieuwigheden die er op het eerste zicht spectaculair uitzien, maar waarvan het effect moeilijker in te schatten is:

- Er komt vanaf 2009 een soort ‘president’ die de vergaderingen van de staats- en regeringsleiders gaat voorzitten voor tweeënhalf jaar (één maal verlengbaar). Het is een nieuwe functie en de precieze betekenis zal nog moeten blijken. Veel zal afhangen van de persoon die deze job zal invullen. Er wordt in elk geval gezocht naar iemand met een sterk politiek profiel en nogal wat (gewezen) premiers worden genoemd. Tegen eind 2008, onder het Franse EU-voorzitterschap, zal de knoop worden doorgehakt. In principe kan deze ‘president’ worden aan-

6. Voor een overzicht van de stand van zaken, zie de *Ratification Table* van het *European Policy Centre*, <http://www.epc.eu>.

geduid bij meerderheid, maar in de praktijk zal het waarschijnlijk iemand worden waarrond een brede consensus bestaat.

- De 'Hoge Vertegenwoordiger voor het Buitenlands Beleid' zal voortaan ook als ondervoorzitter in de Commissie zetelen. Hij zal over een soort van 'ministerie' beschikken en daardoor onafhankelijker kunnen optreden. Anderzijds blijft in de buitenlandse politiek de unanimiteitsregel wel overeind: de Unie kan in principe maar standpunten innemen of optreden in de wereld als alle lidstaten op dezelfde lijn zitten.
- De Commissie wordt kleiner vanaf 2014: niet elke lidstaat zal vanaf dan nog een commissaris hebben. Er wordt een rotatiesysteem ingevoerd, waarbij het totale aantal commissarissen twee derde zal bedragen van het aantal lidstaten,
- Nationale parlementen krijgen acht weken de tijd om te onderzoeken of het subsidiariteitsbeginsel geschonden wordt, bij de lancering van een Europees wetsvoorstel. Als een grote groep nationale parlementen van oordeel is dat er sprake is van een schending, dan moet de Commissie haar voorstel herbekijken.
- Lidstaten zullen uit de Unie kunnen stappen. Tot op vandaag is dat formeel gesproken onmogelijk. Of lidstaten het ooit echt zullen aandurven om deze stap te zetten, is onwaarschijnlijk. De uitstapregeling verloopt trouwens volgens een uiterst complexe procedure.

II. De uitbreiding van de EU

Sinds de grote uitbreiding van 2004 is er in de Europese Unie sprake van uitbreidingsmoehheid. Deze sfeer werd nog versterkt door de referenda in Frankrijk en Nederland. Tijdens de debatten was gebleken dat grote delen van de bevolking niet enthousiast waren over de voorbije uitbreiding, die onder meer werd geassocieerd met negatieve sociale gevolgen (delokaliseringen, oneerlijke concurrentie, de 'Poolse loodgieter'). Een verdere uitbreiding naar Turkije is al helemaal niet populair. Toch valt het uitbreidingsproces niet helemaal stil. Op 1 januari 2007 werden Roemenië en Bulgarije toegelaten tot de Unie. In de onderhandelingen met Kroatië en Turkije werden nieuwe stappen gezet, hoewel er naar Turkije toch ook sterke waarschuwendende signalen worden uitgestuurd. De Balkanlanden bleven hun perspectief op lidmaatschap behouden, hoewel in 2007 de problematiek rond Kosovo de gemoederen wel ernstig verhitte.

A. Roemenië en Bulgarije

Roemenië en Bulgarije vroegen in 1995 het lidmaatschap aan en sinds 2000 werd er met beide landen onderhandeld. De overgang verliep er trager dan in de meeste

andere Centraal- en Oost-Europese landen. Toen beslist werd dat acht Centraal- en Oost-Europese landen konden toetreden in 2004, werd voor Roemenië en Bulgarije de datum van 2007 naar voor geschoven.

De monitoring reports van de Europese Commissie⁷ bleven de voorbije jaren wijzen op ernstige problemen: het justitieapparaat zou niet naar behoren werken, de strijd tegen corruptie en georganiseerde misdaad zou onvoldoende ernstig gevoerd worden en er werd gevreesd voor fraude met Europese subsidies.

Daarom werd beslist om de beide landen weliswaar als leden toe te laten op 1 januari 2007, maar in de mogelijkheid te voorzien om vrijwaringsmaatregelen te nemen indien er op specifieke terreinen problemen zouden opduiken.

Sinds 1 januari 2007 beschikt de Commissie dan ook over twee extra leden. Na interne herschikkingen besliste Commissievoorzitter Barroso om de Bulgaarse Meglena Kuneva de portefeuille ‘consumentenbescherming’ te geven. De Roemeense kandidaat Leonard Orban werd verantwoordelijk voor ‘meertaligheid’.

B. Turkije

Al op 3 oktober 2005 werd voor Turkije het licht op groen gezet om toetredingsonderhandelingen met de Unie te openen. De Commissie begon met de opstelling van *screening reports*, waarin wordt nagegaan of de Turkse wetgeving in overeenstemming is met de EU-regels en waar er aanpassingen nodig zijn. Op 12 juni 2006 werden de onderhandelingen ook effectief gestart, door de opening van het hoofdstuk “Wetenschap en onderzoek”. Het was een weinig controversieel thema en het hoofdstuk werd dezelfde dag alweer voorlopig afgesloten.

Intussen zijn er in het onderhandelingsproces een zestal hoofdstukken geopend. Omdat Turkije de eigen zee- en luchthavens gesloten houdt voor Cypriotische schepen en vliegtuigen, werd in 2006 beslist om de onderhandelingen over acht hoofdstukken (die onder meer betrekking hebben op het vrij verkeer van goederen en

7. Zie o.m.: COM (2005) 534, MEDEDELING VAN DE COMMISSIE: *Uitgebreid monitoringverslag over de stand van de voorbereidingen voor het lidmaatschap van de Europese Unie van Bulgarije en Roemenië*, Brussel, 25 oktober 2005; COM (2006) 214, MEDEDELING VAN DE COMMISSIE: *Monitoringverslag inzake de stand van de voorbereidingen van Bulgarije en Roemenië op het EU-lidmaatschap*, Brussel, 16 mei 2006; COM (2006) 549, MEDEDELING VAN DE COMMISSIE *Monitoringverslag inzake de stand van de voorbereidingen van Bulgarije en Roemenië op het EU-lidmaatschap*, Brussel, 26 september 2006.

op het transportbeleid) te bevriezen. Deze hoofdstukken kunnen voorlopig niet geopend worden.

In 2007 werden er in Turkije overigens verkiezingen gehouden, die op een overweldigende manier gewonnen werden door de pro-Europese, maar tegelijk ook islamitische en conservatieve partij van Recep Tayyip Erdogan. Voormalig minister van buitenlandse zaken Abdullah Gül, die tot dezelfde partij behoort, werd in de zomer president.

Ieder jaar, in de herfst, maakt de Europese Commissie een rapport op waarin ze een analyse maakt van de toestand in de kandidaat-lidstaten en van hun vorderingen. Het rapport van 6 november 2007 was kritisch voor Turkije.⁸ De Commissie oordeelde dat de rol van het leger in de maatschappij nog steeds te groot is. Ook de vrije meningsuiting zou in Turkije nog onvoldoende beschermd zijn. Vooral artikel 301 van de Turkse strafwet bleef een doorn in het Europese oog. Dit artikel voorziet in straffen bij belediging van de 'Turksheid'. Het artikel werd in het verleden onder meer gebruikt om Turken voor de rechter te dagen die de Armeense genocide ter sprake brengen en het leidt binnen Turkije tot zelfcensuur. De Commissie toonde zich ook bezorgd over de toestand van de mensenrechten in het algemeen. Vooral rechten van gevangenen, etnische en religieuze minderheden, vrouwen en vakbonden zouden nog te systematisch worden geschonden. De Commissie erkende wel dat de politieke hervormingen vooruit gaan en ze waardeerde de ernst waarmee de verkiezingen zijn verlopen, maar betreurde dat het tempo van de hervormingen te veel gezakt is. Opmerkelijk was wel dat er in het rapport haast niet werd verwezen naar de situatie in het grensgebied met Irak. Nochtans oefende het Turkse leger geregeld acties uit in het noorden van Irak, op zoek naar strijders van de Koerdische onafhankelijkheidsbeweging, de PKK.

Ondanks de kritieken bleef de Commissie in haar rapport wel aandringen op het verderzetten van de gesprekken met Turkije. De onderhandelingen zijn in de loop van 2007 dan ook niet stilgevallen. Ook de Franse president Sarkozy, die zich in het verleden vaak afzette tegen volwaardig Turks lidmaatschap, heeft het proces nooit geblokkeerd. Wel lanceerde hij ideeën zoals de oprichting van een Middellandse Zee-regio, en het oprichten van een Groep van Wijzen om na te denken over Europa's grenzen.⁹ Die laatste groep zal er ook effectief komen en geleid worden door

8. SEC (2007) 1436, Turkey 2007 progress report, Brussel, 6 november 2007.

9. M.EMERSON, Making sense of Sarkozy's Union for the Mediterranean, in: *CEPS Policy Brief*, nr. 155, maart 2008. Zie ook Europese Raad, *Conclusies van het Voorzitterschap* (7652/08), Brussel, 13/14 maart 2008.

voormalig Spaans premier Felipe González, maar het mandaat ervan zal uitgebreider zijn en de discussie over de grenzen zal wellicht niet meer centraal staan.

c. *De Balkan*

Toen de onderhandelingen met Turkije werden gelanceerd, startte de Unie ook onderhandelingen op met Kroatië. Deze gesprekken lopen heel wat vlotter en het voortgangsrapport dat de Commissie in het najaar voorstelde, had een positieve te-
neur.¹⁰ Intussen lijkt het er zelfs op dat de onderhandelingen met Kroatië mogelijk al in de loop van 2009 zullen kunnen worden afgerond.

Voor de overige Balkanlanden was het rapport van de Commissie eerder streng.¹¹ Globaal genomen oordeelde de Commissie dat de politieke hervormingen er zijn stilgevallen. Corruptie blijft een groot probleem, de georganiseerde misdaad wordt niet streng genoeg aangepakt en minderheden worden nog gediscrimineerd. Op economisch vlak was er volgens de Commissie wel vooruitgang merkbaar, hoewel de werkloosheidscijfers te hoog bleven en het ondernemingsklimaat niet overal even gunstig was. Vooral Servië en Bosnië-Herzegovina werden bovendien bekritiseerd omwille van het groeiende nationalisme, de toenemende onverdraagzaamheid en de gebrekkige medewerking met het VN-tribunaal in Den Haag. De medewerking met dit VN-tribunaal is een belangrijke voorwaarde geworden voor het verderzetten van de toenadering. Toch blijft de Unie benadrukken dat de Balkanlanden hun perspectief op volwaardig lidmaatschap behouden.

Boven Servië hing in 2007 permanent de schaduw van de Kosovo-kwestie. Kosovo telt ongeveer twee miljoen inwoners, voor het overgrote deel etnische Albanesen. Tijdens de Balkanoorlogen had de provincie zwaar te lijden onder Servisch geweld. Kosovo kwam uiteindelijk onder VN-bestuur te staan, maar het was duidelijk dat Kosovo op termijn onafhankelijkheid ambieerde. De Verenigde Staten en de meeste lidstaten van de Unie zouden Kosovo hierin steunen, ondanks zwaar verzet van Servië, dat onder meer op Rusland kon rekenen. In de VN Veiligheidsraad werd dan ook nooit overeenstemming bereikt over de toekomstige status van Kosovo, ondanks een plan voor onafhankelijkheid van VN-gezant Martti Ahtisaari.¹² Overigens leidde de Kosovo-kwestie ook binnen de Unie tot onenigheid. Hoewel een

10. SEC (2007) 1431, *Croatia 2007 Progress Report*, Brussel, 6 november 2007.

11. Zie de afzonderlijke progress reports, in bijlage bij COM (2007) 663, *Uitbreidingsstrategie en voornaamste uitdagingen 2007–2008*, Brussel, 6 november 2007.

12. M. AHTISAARI, *Report of the Special Envoy of the Secretary-General on Kosovo's future status*, UN, 26 maart 2007.

meerderheid onder de lidstaten zich bereid verklaarde om een onafhankelijk Kosovo te erkennen, waren landen als Cyprus, Griekenland, Spanje en Roemenië veel meer terughoudend. Zij vreesden dat een onafhankelijk Kosovo een precedent zou vormen en minderheidsgroepen op het eigen grondgebied op ideeën zou brengen. Wel werden in 2007 nog voorbereidingen getroffen om een civiele missie naar Kosovo te sturen, met juristen en een politieteam. Uiteindelijk zou Kosovo op 17 februari 2008 de onafhankelijkheid uitroepen, een dag nadat de Unie formeel het licht op groen had gezet voor de Eulex-missie.¹³

III. Klimaat

Het thema dat de Europese politiek in 2007 misschien wel het meest beheerste, behalve de institutionele kwesties, was klimaat. In 2006 was het energiebeleid al vooraan op de Europese agenda gekomen, maar pas in 2007 kwam de milieudimensie van deze problematiek volop in de belangstelling.

A. Een nieuwe industriële revolutie

Op 10 januari publiceerde de Commissie een mededeling die belangrijke doelstellingen op vlak van energie en klimaat naar voor schoof.¹⁴ De Commissie had het over een 'nieuwe industriële revolutie' die van Europa een energie-efficiënte economie moet maken, met een lage CO₂-uitstoot. Meer concreet pleitte ze voor de daadwerkelijke instelling van één Europese energiemarkt, met concurrentie. Dit vraagt een verdere liberalisering en onder meer het ontbundelen van energieproductie en netwerkbeheer. Onder meer Frankrijk en Duitsland, landen met sterke energiereuzen, verzetten zich tegen deze plannen, die door de Commissie in september geconcretiseerd werden.¹⁵ Bovendien wilde de Commissie ook afspraken maken over meer solidariteit: als een land getroffen wordt door een energiecrisis

13. Council Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO, 4 februari 2008.

14. COM (2007) 1, *Mededeling van de Commissie aan de Europese Raad en het Europees Parlement – een energiebeleid voor Europa*, Brussel, 10 januari 2007.

15. Cf. het zogenaamde Derde Energiepakket, bestaande uit een verordening tot oprichting van een EU-agentschap voor de samenwerking tussen energieregelgevers, een richtlijn tot wijziging en aanvulling van de bestaande Elektriciteitsrichtlijn 2003/54/EG, een richtlijn tot wijziging en aanvulling van de bestaande gasrichtlijn 2003/55/EG, een verordening tot wijziging en aanvulling van de bestaande Elektriciteitsverordening (EG) nr. 1228/03 en een verordening tot wijziging en aanvulling van de bestaande Gasverordening (EG) nr. 1775/05.

(bijvoorbeeld omdat de toevoer wordt afgesneden), dan moeten andere landen bijspringen. De Commissie bleef ook aandringen op een gemeenschappelijk beleid naar de grote leveranciers, zoals Rusland. Traditioneel is dit een moeilijk punt, omdat nogal wat lidstaten de neiging hebben om hun energiebevoorrading op bilaterale basis veilig te stellen. Ten slotte benadrukte de Commissie ook heel sterk de klimaatdimensie van de energieproblematiek. De CO₂-uitstoot zou omlaag moeten. Er zouden meer energiebesparende maatregelen moeten ingevoerd worden en het onderzoek naar energie-efficiëntie en alternatieve energiebronnen zou moeten worden opgedreven.

B. De 20–20–20 doelstellingen

Het was echter vooral tijdens de Lentetop, op 8 en 9 maart, dat er belangrijke beslissingen werden genomen met betrekking tot het klimaatthema.¹⁶ Tegen 2020 zou het aandeel van hernieuwbare energiebronnen in de Unie 20% moeten bedragen (momenteel ca. 8,5%), de energieconsumptie zou met 20% moeten dalen door zuiniger met energie om te springen en de uitstoot van broeikasgassen zou in 2020 20% lager moeten liggen dan in 1990. Als andere industrielanden, zoals de Verenigde Staten willen meestappen, en als ook belangrijke ontwikkelingslanden inspanningen willen doen, dan is de Unie zelfs voorstander van een reductie van de uitstoot met 30% ten opzichte van 1990. In de pers werd al snel gesproken over de 20–20–20 doelstellingen. Daarnaast werd ook afgesproken dat tegen 2020 10% van het verbruik van benzine en diesel uit biobrandstoffen zou moeten bestaan.

Met deze onverwacht ambitieuze agenda wilde de Unie zich profileren als een wereldwijde voortrekker in het klimaatdebat. Bovendien was uit opiniepeilingen gebleken dat een ambitieuze Europese aanpak door de bevolking zou worden gesteund. De klimaatfilm van Al Gore en de warme winter hadden de gevoeligheid voor het klimaatthema ongetwijfeld aangewakkerd. Na het jarenlange institutionele gehakketak rond de Grondwet leek dit een dossier waarmee de Unie opnieuw aan legitimiteit kon winnen.

C. Wie doet wat?

Al snel na de Lentetop begon binnen Europa echter de discussie. Er waren nu wel Europese doelstellingen vastgelegd, maar daarmee was nog niet bepaald welke inspanningen elke lidstaat afzonderlijk zou moeten leveren. Er werd berekend dat de totale jaarlijkse kostprijs ongeveer 90 miljard euro zou bedragen.

16. Europese Raad, *Conclusies van het Voorzitterschap* (7224/07), Brussel, 8/9 maart 2007.

Over de verdeling van de lasten was er geen eensgezindheid. 20% minder uitstoot van broeikasgassen was een streefcijfer voor de hele Unie, maar niet noodzakelijk voor elke lidstaat afzonderlijk. Landen die de voorbije jaren al belangrijke inspanningen deden om de uitstoot te beperken, vonden het moeilijk om *opnieuw* grote stappen te zetten. Lidstaten die economisch wat minder sterk zijn, vonden dan weer dat zij recht hebben op bijkomende uitstoot, precies om hun ontwikkelingsachterstand in te lopen. Iedere lidstaat leek dus goede redenen te hebben om de eigen verantwoordelijkheid zo minimaal mogelijk in te vullen.

Dat was ook het geval bij de discussie over de hernieuwbare energie, waarbij er grote verschillen bleken tussen de lidstaten. Als 20% van alle verbruikte energie in de Unie afkomstig moet zijn uit hernieuwbare bronnen, betekent dit niet dat dit percentage ook in elk land afzonderlijk moet gehaald worden. Een land als België scoort momenteel amper boven de 2%, terwijl er ook landen zijn die op dit moment al ruim boven de 20% zitten. Opnieuw zou een concrete verdeling moeten worden uitgewerkt, waarbij elke lidstaat een bepaald cijfer krijgt toegewezen.

Het was de bedoeling dat de Europese Commissie in december 2007 een plan op tafel zou leggen over de verdeling van de lasten tussen de lidstaten, maar dat is niet gelukt. De discussies achter de schermen woedden zo hevig dat uitstel noodzakelijk was. Op 23 januari 2008 werden de voorstellen dan toch gelanceerd, na uitgebreid overleg met de verschillende lidstaten.¹⁷ Het komt erop neer dat de nieuwe lidstaten uit Centraal- en Oost-Europa minder zware inspanningen zullen moeten leveren dan de rijkere landen. Voor de doelstellingen inzake hernieuwbare energie zal er rekening worden gehouden met de mogelijkheden van de verschillende landen. Oostenrijk zal bijvoorbeeld een doelstelling van 34% moeten realiseren en Zweden en Finland zelfs resp. 49% en 38%, terwijl voor Groot-Brittannië 15% zal volstaan. Voor België wordt 13% het objectief, met 2005 als referentiejaar. Landen die hun doelstelling niet realiseren, zullen eventuele 'overschotten' inzake hernieuwbare energie in andere lidstaten kunnen overkopen.

Tegelijk stelde de Commissie ook aanpassingen voor aan het huidige stelsel van emissiehandel. Bedrijven zouden minder moeten uitstoten, of meer moeten betalen. In de loop van 2007 zaaide het bedrijfsleven onrust met een discours over *koolstoflekken*: als vervuilende bedrijven zich zouden verplaatsen naar regio's met een minder streng regime, zou er globaal genomen niet minder koolstof in omloop zijn, maar zou de Europese industrie wel het slachtoffer worden. Energie-intensieve industrieën zoals de staal-, aluminium-, cement- en papiersector verspreidden dan

17. Zie de voorstellen op basis van COM (2008) 30, *Naar 20-20 in 2020 – kansen van klimaatverandering voor Europa*, Brussel, 23 januari 2008.

ook de boodschap dat door de nieuwe klimaatmaatregelen de druk tot delocalisatie zou toenemen. Terwijl in het oude systeem de emissierechten gratis werden toegekend door de lidstaten, zouden ze onder het nieuw systeem geveild moeten worden en dus duurder worden. Het is nog altijd niet duidelijk welke toegevingen er zullen gedaan worden aan de energieintensieve sectoren. Wel is het de bedoeling om op termijn ook de luchtvaartsector geleidelijk in het systeem op te nemen.

De verdere concretisering van de doelstellingen inzake biobrandstoffen botsen eveneens op verzet, dit keer van milieu- en ontwikkelingsorganisaties. De productie van biobrandstoffen zou ook negatieve milieugevolgen hebben en de prijzen van landbouwproducten in de hoogte jagen. Ook een rapport van het EU Joint Research Centre¹⁸ was zeer kritisch: volgens de kosten-batenanalyse van dit rapport kost de doelstelling immens veel, en is de bijdrage tot emissiereductie en werkgelegenheid verwaarloosbaar.

In elk geval liggen er sinds begin 2008 concrete voorstellen op tafel, die de ambitieuze doelstellingen van de Lentetop van 2007 moeten invullen. De onderhandelingen in het Europees Parlement en in de Raad van Ministers zijn gestart en het is de bedoeling om tegen eind 2008, en alleszins voor de Europese verkiezingen van 2009, overeenstemming te bereiken.

D. *Onderhandelen in Bali*

In december 2007 werd er in Bali onderhandeld over de klimaatdoelstellingen na het verstrijken van de Kyoto-afspraken in 2012. Precies omdat de EU voor zichzelf ambitieuze doelstellingen formuleerde, probeert ze ook andere landen te overtuigen om zich ver te engageren. Als landen als China en de Verenigde Staten aan de kant blijven, loopt de kostprijs voor de EU onvermijdelijk op, en neemt het risico op koolstoflekken toe.

In Bali stelde de Unie dan ook alles in het werk om enerzijds een verregaand akkoord te bereiken, waarbij anderzijds zoveel mogelijk landen betrokken waren. Na lang onderhandelen werd de Top in Bali afgesloten met een akkoord over een

18. Het EU Joint Research Centre is een dienst van de Europese Commissie die onafhankelijke technische en wetenschappelijke ondersteuning biedt bij het uitstippelen en opvolgen van het EU beleid. Het is nauw betrokken bij het beleidsvormingsproces en dient de gemeenschappelijke belangen van de lidstaten, en is onafhankelijk van bepaalde specifieke nationale of privé belangen. Het JRC telt zeven wetenschappelijke instituten en werkt voor het vergaren van kennis samen met publieke en private organisaties.

verder stappenplan, waarbij het expliciet de bedoeling is om in 2009 een globaal akkoord te bereiken, wat moet toelaten om de nieuwe afspraken te doen ingaan vanaf 2012.¹⁹ De Unie hoopt dat een machtswissel in de Verenigde Staten, later in 2008, zal resulteren in een andere aanpak van de klimaatproblematiek in Amerika. Zelf zal ze zich zonder twijfel als leider in dit debat blijven profileren.

IV. Interne aangelegenheden

A. De eerste uitbreiding van de eurozone

Op 1 januari 2007 verving Slovenië de tolar door de euro. Al in maart 2006 had de Commissie geconcludeerd dat het land voldeed aan de voorwaarden, die ook bekend staan als de 'Maastrichtcriteria' (convergentiecriteria) en onder meer te maken hebben met de staatschuld, het begrotingstekort, de inflatie en het rentepercentage. Ook Litouwen had expliciet het lidmaatschap van de eurozone aangevraagd, maar de Commissie oordeelde dat de inflatie in het land net te hoog lag. De meeste andere Centraal- en Oost-Europese landen hebben hun plannen intussen ook moeten bijstellen.

Op 10 juli 2007 stemden de ministers van economie en financiën er wel mee in om Cyprus en Malta toe te laten tot de eurozone. Door deze 'club med'-uitbreiding is de euro ingevoerd in 15 lidstaten. Slovaakse mikt op een toetreding in 2009.²⁰

B. De uitbreiding van de Schengenzone

Op 21 december 2007, net voor kerst, werden de paspoortcontroles afgeschaft aan de land- en zee grenzen met Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Slovenië, Tsjechië, Slovaakse en Polen. Sindsdien maken ze deel uit van de Schengenzone.²¹ De controles op de luchthavens verdwenen in maart 2008. De afspraken over het verdwijnen van grenscontroles werden al gemaakt in 1985. De Benelux, Duitsland en Frankrijk beslisten toen in het Luxemburgse plaatsje Schengen om

19. Europese Commissie, *Press Release Climate change: EU welcomes agreement to launch formal negotiations on a global climate regime for post-2012*, Bali/Brussel, 15 december 2007.

20. COM (2007) 434, *Fifth report on the practical preparations for the future enlargement of the euro area*, Brussel, 16 juli 2007.

21. Raad van de Europese Unie, *Council Conclusions on Schengen Evaluation on New Member States*, 2827th Justice and Home Affairs Council Meeting, Brussel, 8/9 november 2007.

geen controles meer uit te voeren aan de binnengrenzen. Het duurde nog tot 1995 vooraleer de overeenkomst effectief van kracht werd. Later traden alle EU-lidstaten toe tot de overeenkomst, met uitzondering van Groot-Brittannië en Ierland, die tot vandaag aan de kant blijven.

Niet-EU-landen, zoals Noorwegen en IJsland zijn intussen ook toegetreden tot de Schengenzone. Zij maakten immers deel uit van een paspoortunie met de andere Scandinavische landen die wél lid waren van de EU. Zwitserland en Liechtenstein hebben het akkoord eveneens ondertekend, maar passen het nog niet toe. Later in 2008 (vermoedelijk in november) zullen ook zij waarschijnlijk deel worden van de zone zonder binnengrenzen.

Landen die meedoen met de Schengenovereenkomst doen in principe geen controles meer aan de binnengrenzen, maar ze verbinden er zich wél toe om hun buitengrenzen sterker in de gaten te houden. Daarnaast moeten ze ook in staat zijn om onderling snel en accuraat informatie uit te wisselen, onder meer over gezochte personen. De hele Schengenzone beschikt daartoe over een geïntegreerde databank: SIS (Schengen Informatie Systeem).

Bij de uitbreiding van de Unie naar Centraal- en Oost-Europa bleek dat deze nieuwe lidstaten nog niet klaar waren voor lidmaatschap van de Schengenzone. Ze grensden aan landen als Rusland, Oekraïne, Wit-Rusland en de Balkanlanden en er waren twijfels of zij wel in staat waren om deze moeilijke buitengrenzen adequaat te controleren. Bovendien werd er gewerkt aan een nieuw informatiesysteem (SIS II), dat technisch nog niet helemaal op punt staat, en oorspronkelijk wilde men de nieuwe lidstaten pas toelaten als zij ook aan dit nieuwe systeem zouden kunnen deelnemen.

Cyprus (omwille van de ingewikkelde situatie met Noord-Cyprus), Roemenië en Bulgarije zijn nog steeds niet klaar, en maken voorlopig nog geen deel uit van de Schengenzone.

c. Gezondheidszorg en arbeidstijd

De voorbije jaren heeft de Unie bijzonder veel energie geïnvesteerd in de institutionele vraagstukken. Enkele controversiële dossiers zijn blijven liggen, en leidden ook in 2007 niet tot een doorbraak.

Het dossier van de arbeidstijd is daar een eerste voorbeeld van. Al sinds 1993 zijn er Europese minimumregels vastgelegd over de wekelijkse arbeidstijd en de

jaarlijkse vakantieperiodes. De richtlijn laat evenwel ruimte voor een flexibele interpretatie en landen kunnen zich via een opt out aan de belangrijkste bepalingen onttrekken. Bovendien heeft het Hof van Justitie in de loop van de voorbije jaren geoordeeld dat wachttijden van onder meer artsen als 'arbeidstijd' moeten worden beschouwd. In de meeste lidstaten is dat momenteel niet het geval, waardoor zij met de richtlijn in overtreding zijn.

De richtlijn moet dan ook aangepast worden, waarbij het de bedoeling is om enerzijds de problematiek van de wachttijden te regelen, maar anderzijds ook de achterdeurtjes te sluiten en de mogelijkheden tot opt out ernstig te beperken. De sociale partners slaagden er niet in om een eensgezind voorstel op tafel te leggen, dus heeft de Commissie in 2004 een initiatief genomen.²² Haast alle voorzitterschappen hebben sindsdien de tanden stuk gebeten op dit dossier. Ook in 2007 is het niet gelukt om vooruitgang te boeken.

Een ander dringend dossier heeft te maken met de gezondheidszorg. Steeds vaker doen mensen voor gezondheidszorg een beroep op diensten in andere lidstaten. Mensen willen zich bewust in andere lidstaten laten behandelen, omdat ze menen dat de gezondheidszorg er beter of sneller is. Er rijzen dan vragen over wie die behandelingen moet betalen en hoe het zit met tussenkomsten van ziekenfondsen. Maar er komt ook druk te staan op de 'beste' gezondheidsdiensten, omdat die zeer aantrekkelijk zijn, en dus overspoeld dreigen te worden. Er is weinig of geen Europese regelgeving hieromtrent, en in individuele gevallen beslist het Hof van Justitie wat er moet gebeuren. (wie moet betalen, mag er wel/niet geweigerd worden om onderdanen uit andere lidstaten te behandelen, etc.). Dit leidde al tot baanbrekende arresten, zoals Kohll, Decker of Watts.²³ De Commissie werkte in 2007 voorstellen voor richtlijnen terzake uit, maar besliste op het laatste moment om die niet formeel op tafel te leggen, uit vrees dat het debat dat hierop zou volgen een impact zou hebben op de ratificatie van het Hervormingsverdrag. Maar onvermijdelijk zullen de voorstellen op een dag toch gelanceerd worden, vermoedelijk later in 2008.

22. COM (2004) 607, Voorstel voor een RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD tot wijziging van Richtlijn 2003/88/EG betreffende een aantal aspecten van de organisatie van de arbeidstijd.

23. Zie o.m. H. VOS., *Het beleid van de Europese Unie*, Leuven: Acco, 2008, pp. 42-43.

v. Europa in de wereld

A. *Beter een goede buur dan een verre vriend*

Sinds de uitbreiding naar Centraal- en Oost-Europa heeft de Unie een bijzondere aandacht ontwikkeld voor de nieuwe en oude bureu in het zuiden en in het oosten. In het kader van het Europees Nabuurschapsbeleid worden actieplannen opgesteld, die voortbouwen op bestaande Associatieovereenkomsten met de Mediterraane landen en de Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomsten met de oostelijke bureu. In 2007 werden de actieplannen voor Libanon en Egypte goed-gekeurd, waarmee de teller op twaalf landen staat. Deelnemende landen worden ertoe aangemoedigd om politieke en economische hervormingen door te voeren. In ruil wordt hen een deelname aan de Europese interne markt beloofd, naast financiële en technische steun. Het perspectief op volwaardig lidmaatschap wordt niet geboden. Het nabuurschapsbeleid is een nieuwe politiek en het is te vroeg om te beoordelen of het een succes kan worden genoemd. Eind 2007 maakte de Commissie wel een balans op²⁴ en stelde ze vast dat het moeilijk is om in sommige domeinen veel vooruitgang te boeken. De Commissie pleitte ervoor om de inspanningen op te voeren.

B. *Afrika*

In 2007 heeft de EU opnieuw Afrika ontdekt. Zeven jaar na de eerste Top in Caïro, ging er op 8 en 9 december weer een grote EU-Afrika Top door, waarbij staats- en regeringsleiders van beide continenten elkaar ontmoetten in Lissabon. De voorbije jaren was Europa Afrika enigszins vergeten, maar nu China het continent ontdekt, haastte ook Europa er zich weer naartoe.

De Top was bedoeld om een breed kader voor samenwerking te creëren en op die manier de dialoog weer aan te zwengelen.²⁵ Een van de thema's die ter sprake kwam, had te maken met vrede en veiligheid, waarbij Europa er zich toe engageerde om meer inspanningen te leveren om conflicten en veiligheidsproblemen, zoals in Soedan, aan te pakken. Later in 2007 zou beslist worden om een missie naar het buurland Tsjaad te sturen. Ook de ontwikkelingssamenwerking kwam ter

24. COM (2007) 774, *Communication from the Commission. A Strong European Neighbourhood Policy*, Brussel, 5 december 2007.

25. Europese Unie, *Lisbon Declaration of the EU-Africa Summit*, Lissabon, 8-9 december 2007.

sprake, net als het streven naar het realiseren van de millenniumdoelstellingen van de Verenigde Naties.

Onvermijdelijk stond ook handel op de agenda. De EU voerde al enige tijd gesprekken over de verdere vrijmaking van de handel, met het oog op het afsluiten van Economische Partnerschapsakkoorden (EPA's). Tegen deze EPA's, die onder meer voorzien in de creatie van regionale handelsblokken en een wederkerige markttoegang is veel verzet gekomen van onder meer ontwikkelingsorganisaties. De Europese doelstelling om, onder druk van de WTO, de EPA's te onderhandelen tegen eind 2007 is uiteindelijk niet gehaald.

De Top werd voor een belangrijk deel overschaduwd door de kwestie Mugabe. De EU heeft sancties afgekondigd tegenover Zimbabwe omwille van schendingen van mensenrechten en de gebrekkige democratie. De leiders van het regime krijgen in principe geen visum om naar Europa te reizen. De Afrikaanse Unie vond het evenwel onaanvaardbaar dat president Mugabe niet zou mogen deelnemen aan de Top. Uiteindelijk werd de president van Zimbabwe uitgenodigd door het Portugese voorzitterschap, waarop de Britse premier Gordon Brown besliste om niet naar Lisbon te reizen. De Tsjechische premier Mirek Topolánek volgde dit voorbeeld.

c. *China*

Op 28 november 2007 ging de jaarlijkse EU-China Top door onder iets meer belangstelling dan gewoonlijk.²⁶ De voorbije jaren is de samenwerking tussen Europa en China veel intenser geworden. China heeft zich in het centrum geplaatst van de wereldhandel, maar werkt ook met Europa samen op technologisch vlak, op het vlak van transportpolitiek, toerisme, kernenergie en zelfs inzake het satellietnavigatiesysteem Galileo. Er zijn specifieke dialogen opgestart die betrekking hebben op uiteenlopende kwesties, zoals textiel, onderwijs of intellectuele eigendomsrechten. Het is de bedoeling om de bestaande akkoorden onder te brengen in een nieuwe en allesomvattende 'Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst'. De onderhandelingen daarover gingen begin 2007 van start en zullen nog wel enige tijd aanslepen.

Er zijn immers nogal wat wrijvingspunten tussen de EU en China. Het gaat dan om concrete dossiers, maar ook om principiële kwesties, zoals de mensenrechten, persvrijheid, etc. Tijdens de Top in november werd onder meer gediscussieerd over

26. Europese Commissie, *Press Release EU and China – a Global Partnership*, Brussel, 27 november 2007.

de Chinese verantwoordelijkheid in de strijd tegen de opwarming van de aarde en over handelskwesties. De Europese handelsbalans ten opzichte van China is immers erg onevenwichtig en de Chinese munt wordt over het algemeen als te zwak beschouwd. Ook de problematiek van de namaakgoederen kwam ter sprake, net als het thema van productveiligheid, dat in Europa in de zomer in de belangstelling stond toen speelgoed van Fisher Price en Mattel uit de handel moest worden genomen omdat het niet aan de Europese standaarden beantwoordde.

D. Rusland

In 2007 vonden er twee Tops plaats tussen de EU en Rusland, één in het Russische Samara (17–18 mei)²⁷ en één in het Portugese Mafra (26 oktober).²⁸ De verhouding tussen Rusland en de EU is de voorbije jaren vertroebeld. Rusland stelt zich assertiever op dan enkele jaren geleden en de persvrijheid ligt er onder vuur. Internationale organisaties hebben het over schendingen van mensenrechten en conflicten, zoals in Tsjetsjenië, raken niet opgelost. Specifieke dossiers, zoals de Kosovo-kwestie, leiden tot meningsverschillen tussen beide partijen. Tegelijk is de EU erg afhankelijk van Rusland voor de energiebevoorrading. Ongeveer de helft van de gasinvoer en een derde van de olie-import is afkomstig uit Rusland. In de toekomst lijkt deze afhankelijkheid alleen maar toe te nemen. Sommige EU-lidstaten hadden de voorbije jaren ernstige conflicten met Rusland. Polen sprong daarbij het meest in het oog: een Russische boycot van Pools vlees zou politiek geïnspireerd zijn. De nieuwe Poolse regering, die eind 2007 aan de macht kwam, is weliswaar bereid om zich soepeler op te stellen ten opzichte van Rusland, maar fundamenteel blijven de relaties gespannen. In het energiedossier stelde de Europese Commissie in haar derde energiepakket voor om maatregelen te nemen die zouden verhinderen dat het Russische energiebedrijf Gazprom de controle zou verwerven over de Europese energiediensten. De Topontmoetingen van 2007 hebben dan ook weinig concrete resultaten opgeleverd. De discussies over een nieuwe Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst om de onderlinge verhoudingen verder vorm te geven, werden niet opgestart, hoewel de vorige overeenkomst precies in 2007 zou vervallen. Mogelijk wordt in 2008 wel werk gemaakt van ernstige onderhandelingen.

27. Europese Commissie Delegatie in Rusland, *Press Release EU-Russia Summit*, Samara, 18 mei 2007.

28. Europese Unie, *Press Release of the 20th EU-Russia Summit*, Mafra, 26 oktober 2007.

BIJLAGE Politics in the European Union since 1990
 Overzicht van het politiek gebeuren in de Europese Unie sinds 1990
 L'Année politique de l'Union européenne depuis 1990

Year Jaar Année	Authors Auteurs	<i>Res Publica</i>
1990	L. Hooghe	1991/3-4
1991	L. Hooghe	1992/3-4
1992	L. Hooghe	1993/3-4
1993	B. Kerremans	1994/3-4
1994	B. Kerremans	1995/3-4
1995	B. Kerremans	1996/3-4
1996	B. Kerremans	1997/4
1997	B. Kerremans	1998/3-4
2000	B. Kerremans, E. Drieskens	2001/2-3
2001	B. Kerremans, E. Drieskens	2002/2-3
2002	B. Kerremans, E. Drieskens	2003/2-3
2003	E. Drieskens, B. Kerremans	2004/2-3
2004	E. Drieskens, B. Kerremans	2005/2-3
2005	E. Drieskens, B. Kerremans	2006/2-3
2006	H. Vos, J. Orbie en A. Schrijvers	2007/2-3
2007	P. Debusscher, A. Schrijvers, E. Vanden Brande, H. Vos	2008

Survey of the Belgian political parties since 1970

Morphology of the Flemish political parties

Morfologie van de Vlaamse politieke partijen

Morphologie des partis politiques flamandes

Years Jaren Années	Auteurs	Res Publica
1970-1983	W. Dewachter, M. Verminck, M. Maes, E. Das, I. Vanhoren	1988/4
1983-1984	I. Vanpol	1985/2-3
1985-1986	M. Verminck	1987/3
1987-1988	M. Verminck	1989/3
1989-1990	M. Verminck	1991/3-4
1991-1992	M. Vos, P. Janssens, S. Fiers	1993/3-4
1993-1994	P. Janssens	1995/3-4
1995-1996	P. Biondi	1997/4
1997-1998	P. Biondi	1999/2-3
1999-2000	J. Noppe	2001/2-3
2001-2002	J. Noppe	2003/2-3
2003-2004	J. Noppe	2004/2-3
2005-2006	J. Noppe	2007/2-3

Morphology of the Francophone political parties

Morphologie des partis politiques francophones

Morfologie van de Franstalige politieke partijen

Years Jaren Années	Auteurs	Res Publica
1970-1983	W. Dewachter, M. Verminck, M. Maes, E. Das, I. Vanhoren	1988/4
1983	I. Vanpol	1984/4
1984-1985	I. Vanpol	1986/3
1986-1987	M. Verminck	1988/2-3
1988-1989	M. Verminck	1990/2-3
1990-1991	M. Vos	1992/3-4
1992-1993	P. Janssens	1994/3-4
1994-1995	P. Janssens	1996/3-4
1996-1997	P. Biondi	1998/3-4
1998-1999	P. Biondi	2000/2-3
2000-2001	J. Noppe	2002/2-3
2002-2003	J. Noppe	2004/2-3
2004-2005	J-B Pilet, E. Van Haute	2006/2-3
2006-2007	J-B Pilet, E. Van Haute	2008

Series: Morphology of Belgian Political Parties

BASIC INFORMATION ON BELGIAN POLITICAL PARTIES

LIST OF ENTRIES

1. Party Congress, see: Congrès
Place – Date – Theme – Number of participants
2. General Council, see: Le Conseil général
2.1. Composition – 2.2. Frequency of meeting – 2.3. Areas of authority
3. Party Bureau, see: Partijbureau/Partijbestuur/Le Bureau (politique)
3.1. Composition – 3.2. Frequency of meeting – 3.3. Areas of authority
4. Executive Board, see: L'Exécutif
4.1. Composition – 4.2. Frequency of meeting – 4.3. Areas of authority
5. Arbitration Board, see: Conseil d'arbitrage
5.1. Composition – 5.2. Frequency of meeting – 5.3. Areas of authority
6. Internal Elections, see: Elections internes
Date – Number of candidates – Elections of party president or other important officers
7. Mandates, see: Les Cadres
7.1. External executives – 7.2. Internal executives
8. Number of Staff, see: Le Personnel
Cabinet of the party president – Study service – Press and communication services – Pressure groups – Number of staff in parliament – Number of employees
9. Number of Members, see: Les Membres
Itemized for federation, gender and age if available
10. Publications
11. Party Finances, see: Comptes du Parti

PARTIES DISCUSSED:

PS: Parti Socialiste	197
MR: Mouvement Réformateur	210
CDH: Centre Démocrate Humaniste	218
Ecolo	230